

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תצוה

(חלק טז — תצוה-ז' אדר)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תצוה — ז' אדר *

342

התענית דז' אדר היא באדר ראשון
— שהרי ז' אדר ראשון דוקא הוא
בסמיכות לפרשת תצוה.

וצריך להבין: ז' אדר הוא גם
יום לידת משה⁶, וכדאיתא בגמרא:
„הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של
צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש”⁸
— וא"כ למה לא נרמזה בפרשת תצוה
גם לידתו של משה?

ב. בפשטות אפשר לומר, שגם לידת
משה מרומזת בפרשה — בזה ששמה
הוא „ואתה תצוה”⁹, ד„אתה” קאי¹⁰ על

א. ידוע שיום ז' אדר, יום פטירת
משה רבינו, חל (ברוב השנים)
בסמיכות לפ' תצוה; ואיתא בספרים²
שיש רמז לזה בפ' תצוה, שהיא הפרשה
היחידה בתורה (משולד משה, לאחר
פרשת שמות³) שאין מוזכר בה שמו
של משה⁴, ובזה מרומזת הסתלקותו של
משה בז' אדר.

והרי זה מתאים גם למ"ש במגן
אברהם⁵, שבשנה מעוברת (כבשנה זו)

(* שענינו באדר ראשון — ראה בפנים
סעיף א' (ממגן אברהם). וראה לקו"ש חכ"ו ע'
204 בהערה.

1) מגילה יג, ב. וש"נ. מאמר האחרון במגילת
תענית. טושו"ע או"ח סי' תקפ ס"ב. וראה
לקמן בפנים.

2) מאור עינים פרשתנו (ועוד). וכמובן אין
בזה סתירה להטעם (זח"ג רמז, א ועוד — ראה
לקמן הערה 4) שזוהו מפני שאמר משה מחני נא
מספרך — כי עדיין טעמא בעי למה דוקא בפ'
תצוה (ואדרבה — לכאורה צ"ל בפרשיות שלאחרי
מחני נא). — וראה לקו"ש חכ"א ע' 173 ואילך.

3) פי' הרא"ש הדר זקנים (משולד משה

עד משנה תורה). בעה"ט ריש פרשתנו (משעה
שנולד משה — ובחצ"ע הוסיפו ככפי' הרא"ש).

4) זח"ג רמז, א. מדרש הנעלם בזהר חדש
שה"ש קרוב לתחלתו ד"ה פתח ואמר (הא). פי'
הרא"ש (הדר זקנים), בעה"ט ופענח רזא ריש
פרשתנו. רבותינו בעה"ת תשא לב, לב. ועוד.

וראה לקו"ש ח"ב ע' 674 ואילך.
5) או"ח שם סק"ח. מתשובת מהר"ל סל"א.

וכ"ה בתה"ד סרצ"ד. וראה שו"ת מהר"י מינץ
ס"ס. רמ"א סתקס"ח ס"ז (ובנ"כ שם וש"נ).
ובמהר"ל שם, דאף שמת באדר הסמוך לניסן
מתענין באד"ר. אבל במג"א ממשך, ועיין
בילקוט יהושע דף ד' ע"ב דאיכא מ"ד שהיתה
מעוברת ומת באד"ר" (והוא ביל"ש שם רמז טו.
ממכילתא בשלח טז, לה).

והנה צויין באחרונים דעות אלו שצ"ל באדר
שני (הח"צ (בשאלת יעב"ץ ח"א סקי"ז). יעב"ץ
בסידורו. פתח עינים (ר"ה, יא). חת"ס חאו"ח
סקס"ג. שו"ת ויען יצחק חיו"ד סל"ט. שכיות
החמדה לר"ד פארדו. ועוד) — אבל כבר כתבו
בערוך השלחן, במשנה ברורה, ארחות חיים
החדש (ועוד) דנוהגין להתענות בראשון. והרי
במדינות אלו היו רוב מנין דבנ"י בדרום.
6) מגילה שם. וש"נ.

7) קידושין לח, א.

8) ועפ"ז מובן שבשנה מעוברת ענינו דלידת
משה הוא באד"ר. וראה סוטה יב, ב דלחד מ"ד
נולד בז' אד"ר. וראה שאילת יעב"ץ שם דלמ"ד
זה כצ"ל ביום מיתתו שנפטר בז' אד"ר לפי
שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים כו'. וראה
לקמן הערה 63.

9) ראה מגילה כט, סע"ב: „חל להיות בואתה
תצוה”, ושם יש לדחוק שהכוונה להתחלת
קריאת היום. אבל בזח"ג שם מפורש „דלא
מדכר בפרשת ואתה תצוה”. וכ"ה בז"ח שם (ברוב
הדפוסים), ואי"ה פרשת ואתה תצוה. וכ"ה בסדר
תפלות להרמב"ם. ה"ל תפלה פי"ג הכ"ב (אבל
ראה לקו"ש ח"ז ע' 100 שוה"ג להערה 3). ובכ"מ
בפרש"י — תרומה כה, ר"ז, ח ב. ה.

10) להעיר מחומת אנך להחיד"א ריש

נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל מחמת צער והוא אמר בסתם אהא היינו כמו שהי' בדורו של משה בז' באדר ביום מותו ונזירות קבל עלי' או כיום הוולדו קאמר ושמחה קבל עלי'."

הרי שז' אדר (הי') הוא גם יום שמחה¹⁶, וא"כ, למה קבעוהו רק ליום תענית?

[ואין לומר שהספק בגמרא הוא האם כוונת האומר היא לז' אדר כפי שהוא לאחר מיתת משה, וא"כ נזירות קיבל על עצמו, או שהתכוון לז' אדר בחיי משה בעלמא דין, שאז הי' זה יום שמחה¹⁷ מצד לידתו – אבל עכשיו לכל הדעות הוא יום תענית –

משה רבינו¹¹. ומאחר ששם הפרשה מרמז על תוכן כל הפרשה, נמצא שבכל הפרשה מרומז ענין (לידת) משה.

ואפילו לפי דעות אלו – וע"פ מנהג ישראל (וכנדפס בחומשים) – שהפרשה נקראת „תצוה“, הרי זה לשון יחיד לנוכח – בהמשך ל„וידבר¹² ה' אל משה לאמר“ שבהתחלת הענין, וכמוכן גם ממש"נ תיכף לאחר „תצוה“ – „אהרן אחיך“.

אבל צריך להבין, כיצד עולים שני הרמזים הנ"ל בקנה אחד: מחד גיסא, שמו של משה לא נזכר בפרשה (והדבר מורה, שענינו של משה נעדר מפרשה זו); ולאידך גיסא, כל תיבה שבפרשה הרי היא תיבה של פרשת „ואתה תצוה“ הנקראת על שמו משה?

ג. ויובן בהקדם ביאור ענין התענית דז' אדר – דלכאורה צריך להבין: למה קבעוהו ליום תענית (בלבד) מצד מיתת משה¹³, בשעה שמצינו שקו"ט בגמרא¹⁴ בענין מי שאמר „כמשה בשבעה באדר“ אי הוי קבלת נזירות, ומבואר בזה בתוספות¹⁵ ד„ביום הוולדו דהיינו בז' אדר שמחו שמחה גדולה וביום מותו כו' רבים

פרשתנו „ולכבוד מרע"ה נאמרה פרשה זו בלשון הזה ואתה תצוה כו"י. מאור עינים שם. לקו"ש ח"ב ע' 675. חכ"א וחכ"ו שם.

(11) והרי זוהי הסדרה היחידית שמודגש בשמה ענינו של משה. משא"כ פ' „כי תשא“, „נשא“ ועוד – אף שהכוונה למשה אין בזה ההדגשה דיתור) התיבה „ואתה תצוה“ (ולא „ותצוה“).

(12) ר"פ תרומה. ראה חומת אנך שבהערה 10.

(13) טושו"ע שם.

(14) נזיר יד, א.

(15) שם ד"ה אמר כמשה. ועד"ז בפ"י הרא"ש.

344 שהרי בנדריים „הלך אחר לשון

בני אדם¹⁸, ובלשון בני אדם, בוודאי כוונת האומר „ז' אדר“ (זמן רב) לאחרי מיתת משה היא לתוכן יום זה כמו שהוא בזמן האמירה – לאחר מיתתו.

(16) להעיר שמצינו שמחה ביום הולדת יצחק זמן רב אחר פטירתו (תנחומא ס"פ פקודי). ועד „שחשב הקב"ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנוולד בו יצחק אבינו“ (תנחומא שם).

(17) כדמשמע לכאורה מלשון התוס', דביום הוולדו דהיינו בז' באדר שמחו שמחה גדולה" (ובשטמ"ק בשם הר' עזריאל „ביום שנוולד משה דאכלו ושתו וחדו")*. ועצ"ק הרי „ותצפנהו ג' ירחים“ ומי ידע אז שישמח, לבד עמרם ובי. ולכאורה דוחק לומר שלהם כיוון באמרו „כמשה בשבעה באדר“ – ואולי ותצפנהו רק מהמצרים. (18) נדרים ל. ב. וש"נ.

(* וכמו שמפרש בזה שמת (שאין כוונתו לז'

אדר עתה לאחר מיתת משה, כ"א) „ביום מותו בו' באדר מתנחמא רבים נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל“. ועד"ז בפ"י הרא"ש „ביום שנפטר כו"י. וכ"ה בשטמ"ק בשם הר' עזריאל.

שיכפר²³ על המיתה²⁴ — שמזה משמע שאדרבה, זהו יום שמחה בלבד.

ד. ויובן בהקדם דברי הגמרא²⁵, „כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה”. ויש לברר האם בשנה מעוברת ענין „מרבין בשמחה”²⁶ הוא גם באדר ראשון או רק באדר שני²⁷.

לכאורה הדבר מבואר ע"פ פרש"ש²⁸ על דברי הגמרא „משנכנס אדר: „ימי נסים היו לישראל פורים ופסח” — שזהו רק באדר שני²⁹. אבל י"ל שמפירוש רש"י זה אין ראיה, ואדרבה, יש לדייק להיפך דוקא.

ובהקדם השאלה הידועה על הוספת רש"י כאן „ופסח” — פסח מאי בעי הכא?

יש מפרשים³⁰ שכוונת רש"י לתרץ בזה מפני מה „מרבין בשמחה” רק בחודש אדר מצד נס הפורים, ולא בחודש ניסן מצד הנסים דפסח — וע"ז

ואעפ"כ יש סכרא שכוונתו ליום¹⁹ שמחה²⁰].

ויתירה מזו: איתא בגמרא במגילה²¹, „כיון שנפל פור בחודש אדר שמח (המון) שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא ה' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד”. ומדברי הגמרא משמע ש„בשבעה באדר נולד” גבר על „בשבעה באדר מת”, עד שנתקיים „ונהפוך הוא” — נס הפורים, שמחה.

הרי שיום לידת משה הוא (גורם ל)יום שמחה בכל הזמנים, ובפרט ע"פ פרש"י שם²² „כדאי הוא יום הלידה

(19) ובפ"י הרא"ש (ועד"ז בתוס' הרא"ש בשטמ"ק) נזיר שם מפורש „שהרי גם ב' באדר נולד וכמו כן הוא יום משתה ושמחה”. ועד"ז בשיטה לחכמי איוורא נזיר שם „והוה יום משתה ושמחה”.

(20) במאירי נזיר שם: „הן שיכוין לומר על משה שמת בו ולא שתה יין בכל אותו היום כלומר שיום מותו ודאי לא נתעסק בצרכי גופו כלל”. ועפ"ז לכאורה י"ל גם לאיך, שכוונתו „כמשה בשבעה באדר” כמו שמצינו „ששמח משה” ביום מותו — ראה פרש"י תבא כט, ג.

אבל — אינו, כי שמחת משה אז ה' מזה שאמרו בני „אף אנו עמדנו בסיני כו”, ופשיטא שאין מקום לומר שיהי' יום ז' באדר יום שמחה לכל הדורות מפני שאז אמרו בני כו' (כמו שלא קבעו יום שמחה ביום דיוחן ישראל נגד ההר, כשנדבו דים והותר למשכן בני ימים (במדב"ר פי"ב, טז. וראה רמב"ן ויקהל לו, ג). ועוד) ועוד זאת — עד כ"כ שזה יבטל הצער שמת אז! בסגנון אחר: הצער שמת קשור ב' אדר. משא"כ אמירת בני הנ"ל — ה"ז גילוי מעמדם שהם בקים וחפצים במקום. ופשוט.

(21) יג, ב.

(22) ד"ה ובשבעה.

(23) להעיר משייכות פורים לכפרה ע"פ מש"כ בתקו"ז (תכ"א, נז, ב) ד„כפורים” הוא „כ-פורים”.

(24) כ"ה ברש"י שבע"י. וברש"י שבש"ס — בשינוי לשון קצת.

(25) תענית כט, סע"א.

(26) הובא במג"א סי' תרפ"ז סק"ה. וכבר שקו"ט בהטעם שלא כתבו הרמב"ם ולא בטושו"ע (ראה שו"ת חת"ס אור"ח סק"ס. ומה שהקשה על דבריו בנמוקי אור"ח סי' תרפ"ו). וראה לקו"ש חי"א ע' 338 בהערה. ובארוכה — שיחת פורים וש"פ תשא תשל"א. ואכ"מ.

(27) ראה שאילת יעב"ץ שבהערה 29. ומזה גופא מוכח שאי"ז פשוט כ"כ.

(28) תענית שם ד"ה משנכנס.

(29) ראה שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב ספ"ח „וי"ל עוד כו”.

(30) א"ר אור"ח סי' תרפה סק"ח.

בפורים (אינה סתם דרבנן, אלא) היא מדברי קבלה³⁴].

אחרים מפרשים³⁵ שכוונת דברי רש"י "פורים ופסח" היא, שמאחר שבחודש אדר התחילו ימי נסים רצופים ותכופים זל"ז, לכן דוקא משנכנס אדר מרבין בשמחה (משא"כ בכסלו שלא היו בו נסים, רצופין ותכופין זל"ז").

אבל גם זה צריך ביאור: מהי השייכות (היינו הסמיכות בתוכן) בין פסח לחודש אדר, עד שמפני הסמיכות שביניהם מרבין בשמחה מיד בתחילת אדר³⁶.

ה. והביאור בזה: לשון הגמרא היא „משנכנס אדר מרבין בשמחה“, היינו שמיד מהתחלת החודש מרבין בשמחה [ו„הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיני' באב כו' ולימצי נפשי' באדר (סתם) – גם בתחילת החודש) דבריא מזליי'"] –

346

(34) ראה בעל המאור ספ"א דמגילה, דפורים (לבני ארכיסר) לא נאסר יום שלפניו בתענית דדברי קבלה אין צריכין חיזוק. וראה אחרונים בשו"ע אור"ח סתר"ע, שאסור להתענות לפניו בחנוכה. וראה ב"ח אור"ח סי' תרפ"ו.

(35) שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב שם. וראה שו"ת חת"ס שם.

(36) בשאלת יעב"ץ שם „דאי משום פורים גרידא א"כ לימא נמי ניסן וכלו אלא ע"כ משום שהתחילו ימי נסים רצופים ותכופים זל"ז. ולכאורה י"ל שמפרש „משנכנס אדר“ היינו „משנכנס אדר“ ואיך – כולל חודש ניסן, אבל (נוסף על השאלה שבפנים: מהי השייכות ל„משנכנס אדר“ – להתחלת אדר – (הרי) אי"ז דומה ל„משנכנס אב“ שפשיטא שקאי דק על אב (ולא על החודש שלאח"ז). ואם כוונת רש"י דמרבין בשמחה קאי גם על חודש ניסן (דלא כ„משנכנס אב כו"ר) הו"ל לפרש זה בלשון ברור, וכנ"ל בפנים.

הוסיף „ופסח“, דאין הכי נמי, וגם בניסן מרבין בשמחה מצד הפסח שבו.

אבל מובן שקשה לפרש כן ברש"י, כי אם כוונת רש"י לומר דבר חדש, ובפרט – הנוגע למעשה (שגם בניסן צ"ל „מרבין בשמחה“), הו"ל כן בכירור, ולא לסמוך על הלומד שיבין זאת מרמז של תיבה אחת³¹.

ועוד: לפ"ז הי' צריך להרבות בשמחה גם בחודש כסלו מצד נס חנוכה³² [ואדרבה: כיון שחנוכה אינו אלא מדרבנן, ודברי סופרים צריכים חיזוק³³ – הי' צריך להרבות בשמחה יותר מבניסן (שהרי פסח הוא מדברי תורה ואין צריכין חיזוק³³)] ואפילו יותר מבאדר, שהרי קריאת המגילה

(31) ולהעיר מהמדובר כמ"פ (ראה לקו"ש ח"ה ע' 281. ח"י ע' 26) שהלכה צריך לומר בלשון ברור (ואפילו אם הוא לשון מגונה).

(32) בפשטות י"ל כי אם אפשר שיהא בהמטובב מה שאין בהסיבה, כי גם ימי חנוכה עצמם לא קבעום למשתה ושמחה כ"א בהלל והודאה (שבת כא, ב. טושו"ע אור"ח סי' עת"ר ס"ב), משא"כ פורים שקבעו למשתה ושמחה (יודוע דברי הלבוש וט"ז שם סק"ג בטעם החילוק).

אבל להעיר: א) לדעת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ג) ועוד – גם חנוכה הם ימי שמחה (ראה הוספות לשו"ע אדה"ז אור"ח סתר"ע – מבעהמ"ס דברי נחמי' (וש"ו). וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך).

ב) המרבין בשמחה" (המדובר בפנים „משנכנס אדר“) הוא לא „שמחה ומשתה“ (ריבוי סעודות וכיו"ב) כבפורים, כ"א איזו שמחה שתהי', גם שמחה בעניני הרשות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1274. נמוקי אור"ח שם בסופו).

וראה לקמן בפנים מהיעב"ץ.
(33) תענית יז, ב. ר"ה יט, א (ושם, שלכן הימים הכתובים במגילת תענית שם לפנייהם ולאחריהם אסורין, משא"כ שבתות ויו"ט).

(והרמ"א⁴² כתב על זה „והכי נהוג“). ולכאורה — הרי ההצלה אירעה רק ב"ג?⁴³

וקושיא זו מיושבת בלשון רש"י „ימי נסים היו לישראל פורים ופסח“, כדלקמן.

ו. ההסברה בזה⁴⁴: ממאמר הגמרא „כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה“ מובן, ש„מרבין בשמחה“ דחודש אדר ו„ממעטין בשמחה“ דחודש אב — גדר אחד להם.

והנה, בהחילוק שבין חודש אב לשאר החדשים שהיו בהם מאורעות בלתי רצויים — שדוקא בחודש אב אמרו דמעטין בשמחה — מצינו שני עניינים: (א) „הוכפלו בו צרות“⁴⁴. (ב) זהו „יום חייב“, כדאיתא בגמרא⁴⁵ שהטעם שחורבן הבית „בשני“ אף הוא הי' בט' באב הוא לפי ש„מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב“ — ד"ל שאי"ז רק מצד חורבן הבית בראשונה באותו יום, אלא אף מקודם לזה, כמאמר הגמרא⁴⁵ עה"פ „ויבכו העם בלילה ההוא“⁴⁶ — „תשעה באב הי' אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכי של חנם ואני קובע לכם בכי לדורות“.

347 לפי"ז נמצא ש„מרבין בשמחה“ דחודש אדר אף הוא עד"ז — שהוכפלו בו נסים והוא כולל יום זכאי.

ולכאורה, כיון שהנס הי' ב"ג אדר, למה צריכה השמחה להיות כבר מהתחלת אדר?

ואע"פ שביטול גזירת אחשורוש הי' זמן רב לפני י"ג אדר, וכמ"ש³⁷ „בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלושה ועשרים בו ג' ויכתב המלך ג' אשר נתן המלך ליהודים ג' להקהל ולעמוד על נפשם“ — הרי ממה נפשך: הכתיבה וחתמה — היו כבר בחודש השלישי ג', ואילו ההצלה בפועל — עדיין היתה אז בבחינת מחוסר מעשה, ומעשה רב, שהרי נזקקו למלחמה „להקהל ולעמוד על נפשם“, ו„נהקלו היהודים בעריהם ג' לשלוח יד במבקשי רעתם“³⁸ — ורק ב"ג באדר אירע הנס ובי"ד אדר נחו מאויביהם³⁹. וא"כ למה מרבין בשמחה תיכף משנכנס אדר, עוד קודם למועד ההצלה?

[ועד"ז קשה במ"ש במגילת אסתר⁴⁰ „והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה“, היינו שהחודש כולו נהפך לשמחה, שטעם זה איתא בירושלמי⁴¹ (שמי שאינו יכול להמתין לקרוא את המגילה ב"ד קורא מתחילת החודש, כ"י) „כל החודש כשר לקריאת המגילה“

(37) אסתר ה, ט ואילך.

(38) ט, ב. וראה מנות הלוי (למגילת אסתר שם) מכמה מפרשים, דאגרות השניות לא הי' ביטול הגזירה שבאגרות הראשונות. וראה תו"א (קכ, ד) שבני ישראל היו בסכנה מפני גזירת המן „שנמשך הזמן כמעט משך שנה היו כולם בבחי' מס"נ ממש“.

(39) שם טז, יז.

(40) שם כב.

(41) מגילה פ"א ה"א.

(42) או"ח סתרפ"ח ס"ז.

(43) להעיר משו"ת חת"ס שם. וראה עיון יעקב לע"י תענית שם.

(44) ר"ה יח, ב. משא"כ בשבעה עשר בתמוז

כתבוס' שם ד"ה הואיל.

(45) בתענית שם.

(46) שלח יד, א.

(וכנ"ל שישועת ישראל בפסח לידתה התחלתה וסיבתה (ז') אדר)⁵⁰, ולכן תיכף ומשנכנס אדר מרבין בשמחה⁵¹.

[ובזה יובן מ"ש, והחודש⁵² אשר נהפך להם וגו'"] (ו, כל החודש כשר לקריאת המגילה) – כי נס פורים לא התחיל ביום י"ג אדר, אלא הנס הי' מוכן מיד בתחילת הגזירה עי"ז שהגורל נפל בחודש אדר שבתוכו יום ז' אדר⁵³.

(50) ואין רש"י צריך לפרטו בפירוש כי מאחר שמעתיק תיבת „משנכנס אדר“, ימי נסים היו לישראל פורים" ויודעים השייכות דפורים (פרשת הנס דפורים) „משנכנס אדר“ – לכל ימי חודש אדר, אותה השייכות יש גם לפסח לה „משנכנס אדר“.

(51) להעיר על השייכות דפורים לפסח דביום ב' דפסח בסעודת אסתר נתלה המן, ועד שגם עכשיו „טוב לעשות איזה דבר בסעודה ביום ב' לזכר“ זה (מג"א אר"ח רסת"צ. שו"ע אדה"ז שם ס"ב).

(52) כן להעיר מתרגום שני עה"פ דרק הפלת הפור מחודש לחודש עלתה בידו ולא ד, מיום ליום" דמפרשו יום בשבוע (ולא כפרש"י). וצע"ק דעפ"ז – היום בחודש לא נקבע ע"פ הפור.

(53) ע"פ כהנ"ל יומתק המשך הגמרא בתענית שם „אר"פ הלכך בר ישראל דאית לי' דינא בהדי נכרי לישתמיט מינ' באב דריע מזלי' ולימצי נפש' באדר דבריא מזלי' ובתוס' שם ד"ה אמר ר"פ „פירוש משום דאמר לעיל מגלגלין חובה ליום החייב“ (ראה שו"ת חת"ס שם „ונדחקו התוס' דקאי אלעיל דמגלגלין כו' ורמב"ם ס"ל כפשוטו אדרב קאי"), וע"פ הנ"ל י"ל [נוסף על הפשוט שגם לתוס' קאי „הלכך“ אדרב, אלא שמוסיף בטעם ר"פ „משום דאמר לעיל מגלגלין“ לכן כיון שבאב ממעטין ובאדר מרבין „הלכך“ באב לישתמיט כו', אבל זה לבד אינו מספיק כי דוחק לומר שרק מצד הענין דממעטין או מרבין בשמחה יקרא יום זכאי ויום חייב, וע"פ הנ"ל י"ל שקאי בהמשך לתוכן הסברא דרב, שזה שמרבין בשמחה באדר הוא מצד ימים זכאין כו' שנלמד

והיכן מצינו ענין מיוחד זה בחודש אדר? הרי זה בדברי הגמרא הנ"ל שבמגילה: „כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא הי' יודע שבשבועה באדר מת ובשבועה באדר נולד“. הרי שהסיבה שהביאה לנס פורים בחודש אדר היא יום ז' אדר, היינו, שעצם נפילת הפור בחודש אדר היא שביטלה את גזירת המן על חודש זה, וכתוצאה מזה אירע בחודש זה נס הפורים.

ענינו המיוחד של ז' אדר הוא שבו נולד „מושיען של ישראל“⁴⁷ שהוציא את ישראל מגלות מצרים.

ונמצא שבחודש אדר ישנם שני הענינים הנ"ל: זהו (חודש שיש בו) יום זכאי – ז' אדר; והוכפלו בו הנסים והגאולות – כי יום ז' אדר הוא המקור והסיבה לשתי גאולות: (הישועה ו) הגאולה ממצרים וגאולת פורים⁴⁸.

וי"ל שזוהי כוונת רש"י בהוסיפו („פורים ו) פסח“: הגדר ד „משנכנס אדר מרבין בשמחה“ אינו (רק) מצד שמחת פורים (י"ד אדר), אלא מפני שהחודש הוא חודש זכאי⁴⁹ שהביא לכך ש „ימי נסים היו לישראל“, דהיינו גם פסח

(47) וכבסוטה שם: ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן כו' כיון שדויהו למשה כו'.

(48) וי"ל שעפ"ז הרי זה מתאים לפי הב' בתוס' ר"ה שם דצרה אחת הוכפלה בו (ראה טו"א שם דפי' ב' עיקר. וראה חי' הריטב"א שם). ועד"ז בנדו"ד דהוי ב' גאולות (ראה מגילה ו, סע"ב „מסמך גאולה לגאולה“).

(49) להעיר שגם יום הולדת האבות פעל על כל החודש, שנקי „ירח האיתנים“ (ר"ה יא, א).

התשובה – יש להתענות, שהרי מוכרח להתקיים ביום זה, והחי יתן אל לבו" – „לפתוח דרכי התשובה” [כי מה שזהו גם יום שמחה אינו בסתירה לענין התשובה – ואדרבה, מצינו בשמחת בית השואבה, שעליה אמרו „מי שלא ראה שמחת ביה"ש לא ראה שמחה מימיו”⁵⁹, שעוררו על התשובה, „מי שחטא ישוב וימחל לו”⁶⁰].

ועפ"ז מובן גם בנוגע לז' אדר: כיון שמצינו שזהו יום שמחה, ואף יום זכאי כזה שגרם לכל הנס דפורים, ולא זו בלבד אלא שיום זה פועל שכל החודש נעשה זמן של (מרבין ב) שמחה – מובן שהתענית דז' אדר מטעם שבו מת משה רבינו אינה מפני שזהו יום חייב, אלא כדי „לפתוח דרכי התשובה”; ומה שביום זה נולד – הרי אדרבה, זה מסייע שהתשובה תהי' באופן נעלה וטוב יותר, מתוך שמחה⁶¹, כשם שצריך לקיים את כל המצוות מתוך שמחה⁶².

349 וכדברי רש"י בנוגע לנס פורים, „כדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה”, היינו שגם יום המיתה מושפע מיום הלידה.

ח. עפ"ז מובן בנוגע לשנה מעוברת: המג"א כתב שבשנה מעוברת תענית ז' אדר היא באדר ראשון, ומזה מובן שגם ענין השמחה, מצד היותו יום זכאי מפני לידת משה, הוא בז' אדר ראשון (כנ"ל שהקב"ה

ז. והנה הטעם לימי התענית שנמנו בשו"ע⁵⁴, „אלו הימים שארעו בהם צרות לאבותינו להתענות בהם” (וז' אדר בתוכם) – יש לבארו בשני אופנים:

(א) מאחר ש„אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו” הם ימים של היפך השמחה, ימים חייבים, על כן „ראוי להתענות בהם” כדי להנצל מענינים בלתי רצויים שלא יבואו [כי אע"פ ש„אין מזל לישראל”⁵⁵, הרי הפירוש בזה הוא ש„ע"י תפילה וזכות משתנה מזלו לטובה”, כפירש"י⁵⁶, וממילא ראוי להתענות בימים אלו כדי לבטל ולסלק את הענין ד„חייב”.

(ב) מאחר שבימים אלו אירעו עניינים של היפך השמחה, ובפרט הסתלקותם של צדיקים, צ"ל „והחי יתן אל לבו”⁵⁷, ולכן מתענין „כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה”⁵⁸.

והנפק"מ בין ב' סברות אלו היא ביום שיש בו ב' הענינים, הן שמחה והן היפך השמחה: לטעם הראשון – שהתענית היא מפני שזהו יום חייב – אין להתענות, שהרי זהו גם יום שמחה (ואירעו בו עניינים טובים), והרי זה מוכיח שאין זה יום חייב. משא"כ לטעם השני – שהתענית היא לשם ענין

ההפכו באב, ולא רק מצד הדין ד„מרבין בשמחה”. וראה ריטב"א שם.

(54) א"ח סי' תקפ.

(55) שבת קנו, א.

(56) שם ז"ה אין מזל. וכ"מ מדברי ר"י אמר רב שם „צא מאיצטגנינות שלך וכו' מהדרנא ומוקמינא לי' במזרח” דיש מזל. וכן מוכח מהמשך כל הסוגיא שם.

(57) קהלת ז, ב.

(58) לשון הרמב"ם רפ"ה מהל' תעניות.

(59) סוכה נא, א (במשנה).

(60) שם נג, רע"א.

(61) ראה אגה"ת פ"א. ובכ"מ.

(62) ראה רמב"ם סוף הלכות לולב. תניא

פכ"ו. ובכ"מ.

בפורים ושושן-פורים קטן ש"יומי נס והצלה הם" 67 [אע"פ שכמובן אי"ז במדרגת, "מרבין בשמחה" שבאדר שבו חג הפורים ממש, שאז קיימים אותם "ימי ניסים לישראל" בפועל ממש].

ט. אלא שלכאורה, ע"פ הנ"ל במעלת יום ז' אדר כיום לידת משה, מעתה אינו מובן: למה לא מצינו בשו"ע אלא שמתעניין בז' אדר שבו מת משה, ולא שום ענין של שמחה כזכר ללידתו בז' אדר?

וי"ל שהיא הנותנת: מאחר שהענין ד"יום זכאי" של יום זה הוא ענין נעלה ביותר, אינו יכול לירד בגילוי למטה בשמחה גלוי, אלא הוא נשאר בהעלמו ופועל בדרך סיבה 68 באופן נבדל.

דוגמא לדבר בהלכה: יו"ט, שהוא (רק) מקרא קודש ומבדילין בין קודש שלו לקודש דשבת, הנה בו ישנה מ"ע מן התורה, "ושמחת בחגך" 69, משא"כ בשבת שקודש היא (ובהבדלה מקדושת יו"ט, ועד כדי כך, שהבדלה זו באה בהמשך לשאר ההבדלות 70).

יו"ד. וההסברה בזה תוכן בהקדים

67 ב"י סו"ס תרצו. וראה ב"י שם דלכמה ידיעות הם ימי משתה ושמחה. ובדרכי משה שם ממנהגים וממהרי"ל. וראה חמד משה שם סק"א שאם אמר ועל הניסים ב"ד אדר אין מחזירין אותו שהרי מדינא ה"י ראוי לעשות באדר א' כו' אלא שמסמך גאולה כו' עדיף אי"כ מ"מ הוה מעין המאורע.

68 ראה ביאור החילוק דסיבת הסיבות ועילת העילות (מאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ ע' קלא. אוה"ת יתרו ע' תשלה ואילך. ביאורו"ז (להצ"צ) ע' לט. המשך תער"ב פפ"ב. ובכ"מ).

69 ראה טז, יד. 70 להעיר ממגילה (יז, ב) רש"י ד"ה אתחלתא, כיון דשם גאולה עלה כו"ל.

יושב וממלא שנותיהם של צדיקים (מיום ליום) 63.

ונמצא שגם משנכנס אדר ראשון צ"ל ענין של מרבין בשמחה 64, מצד הביאור הנ"ל דרש"י, לפי שחודש זה 65 כולל את היום זכאי דו' אדר שהביא "ימי נסים לישראל פורים ופסח" 66, ובפרט שאותם "ימי נסים לישראל" קיימים כבר בחודש אדר ראשון –

63 וגם: הרי הקב"ה מקדים רפואה למכה (ראה מגילה שם) וכדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה (כפרש"י מגילה שם) שלכן גם יום זכאי דלידה מובן (שענינו) הוא באדר א'. וע"פ הנ"ל דיום ז' אדר הוא בעצם יום זכאי כו' (שהביא להניסים), י"ל שזהו כמו שנעשה לו נס באדר בשנה פשוטה וקבל עליו לעשותו יום שמחה בכל שנה – שיעשה אותו באדר ראשון (י"א במג"א סתרפ"ו סק"ה. וכן פסק בפר"ח או"ח סו"ס תרצ"ז). ולהעיר מהוכחת התרומת הדשן שם (הובא במג"א סי' תקס"ח סק"כ) בתענית יום שמת בו אביו שהוא באדר א' מדאמרינן בגמרא מגילה ו, ב. עיי"ש.

ולפי הנ"ל י"ל דאין שייך בזה הסברא "אקדומי פורענותא לא מקדימין" ועושינו בשני (ראה שו"ת חת"ס שם סי' קסג). כיון שהוא יום שמחה וגם התענית אינו מחמת צער וכו' כנ"ל. 64 ולא כמ"ש בשאילת יעב"ץ שם ח"ב.

65 ולהעיר דאדר ראשון נקרא אדר סתם לענין שטרות ונדרים משא"כ אדר ב' (דעת ר"י בנדרים סג, א. וכו"ה להלכה טור או"ח סי' תכח. רמ"א שם סת"כו. ושוש"ע חו"מ סי' מג סכ"ח).

66 ולהעיר מירושלמי מגילה פ"א ה"ה (הובא בשו"ת חת"ס שם) אותה השנה היתה מעוברת וא"כ הנס ה"י באדר. וגם לפי פירוש החת"ס שם שה"י מובן שראוי להתעבר ונמלכו ב"ד ולא עברוהו להאי שתא (וראה עד"ז ביערות דבש ח"ב דרשה ב' (צד, ג) מירושלמי, דגזירת המן ה"י על אדר ראשון כו', ומרדכי צוה כו'), הרי ע"פ הנ"ל ממגילה (יג, ב) דו' אדר הפך הקגזירה תיכף כשהפיל הגורל מיגון לשמחה, נמצא שפועלתו היתה באדר א', וראה שו"ת חת"ס שם. ויערות דבש שם.

שלימות ענין הלידה וההתגלות של הצדיק היא ביום הסתלקותו.⁷⁶

ועפ"ז מובן מה שלא מצינו בשו"ע שיש לעשות שמחה ב'ז' אדר יום הולדת משה רבינו⁷⁷, שכן שלימות הגילוי וההמשכה של יום ההולדת נעשית ביום ההסתלקות, ואזי הרי זו המשכה נעלית ביותר באופן של רוממות⁷⁸, ומה שנראה בגילוי בלבושי עוה"ז הוא רק ענין המיתה, ומצד זה הוא יום תענית⁷⁹, והחי יתן אל לבו.

351

וראה אוה"ת עה"פ (פ) אין זה בדומה כ"ל להגילוי שלאח"כ, כמובן.

(76) עפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) מה שאיתא במגילה שם, "ולא ה' יודע שב' באדר מת ובשבעה באדר נולד" דלכאורה: (א) הרי שב' באדר מת — ידע, והוליל, "ולא ה' יודע שב' באדר נולד" (ב) באמרו ב' הענינים הוליל בסדר הפוך, שהרי הלידה לפני המיתה* —

אלא שהמן לא ה' יודע ענינה של מיתה משה (מיתת צדיקים), שב' באדר שמת אז בא לידי שלימות ענין הלידה והגילוי שלו (וזה פעל שהחודש יהפך כו'). וראה לקו"ש ח"ו ע' 362. וראה יערות דבש ח"א דרשה ח (מה, סע"ג ובכ"מ שם). חכ"ו ע' 1 ואילך. חת"ס עה"ת פרשתנו (דרוש ל' אדר א', תקצט ד"ה ותרא אותו ואילך). ובכ"מ.

(77) להעיר שגם כפשוטו — יש ללמוד מתוך הכתובים שב' אדר מת (ראה קידושין נח, א), משא"כ לידתו ב'ז' אדר, נלמד רק במדרש חכמים כו' (תדא"ג מגילה שם). וכן ה' בנוגע ללידתו כפשוטה, שהוצרך להיות, "ותצפנהו" (שמות ב, ב. סוטה שם יב, ב), משא"כ מיתתו ה' מפורסמת, "ויבכו בני" (ברכה לד, ח. וראה סוטה יג, סע"ב). (78) ראה תו"א פט. ד. ד"ה באתי לגני השי"ת פ"א, דגילוי הסוכ"ע שלמעלה מעולמות נק' בשם אסתלק כי הגילוי הוא בבחי' רוממות.

(79) עפ"ז יובן זה שנשיאי חב"ד — לאחרי שקבלו הנשיאות (כידוע סיפור החסידים בחילוק

ביאור ענין זה ש"הקדוש ברוך הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום" — דמתים ביום שנולדו, שהטעם הפנימי בזה י"ל⁸⁰, שאצל צדיקים השלימות והתכלית של ענין הלידה (היינו לידתם והתגלותם) היא ביום הסתלקותם, כי אז מתגלה (לתלמידים) מ"רוח רבם העצמיות"⁸² יותר ובאופן נעלה יותר מאשר בעת שנשמתו היתה מלובשת בגוף; ועוד מאירה אז הארה נעלית מזו, המאירה מלמעלה, מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו כו", והארה זו, "מאירה על כל תלמידי שניעשו עובדי ה'"⁸³ ו"מכנסת בלבם הרהורי תשובה"⁸³ ומעשים טובים", אלא שהארה זו היא "בהעלם והסתור גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא בתיקונים על משה רבינו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים"⁸⁴.

משא"כ בעת הלידה הרי אין גילוי מהצדיק⁸⁵, ואין זה אלא בכח, ולכן

(71) ראה לקו"ש ח"ה ע' 86 (שוה"ג הא' להערה 1) מספר רססי לילה. אלא דשם הוא לענין עליות הצדיק עצמו משא"כ בהמבואר לקמן בפנים הוא גם לענין השפעתו לצאת מרעותו.

(72) כן הוא בהדפוסים שראיתי — ולכאורה צ"ל "העצמיות" וכמו"ש תיכף בהמשך הענין.

(73) עפ"ז מובן ביותר ביאור הנ"ל בפנים בתענית ז' אדר.

(74) אדה"ז באגה"ק ביאור לסי' ז"ך. וראה דרושי ל"ג בעומר שם סידור (דש, ב"ג). ובכ"מ.

(75) אפילו בלידת משה, שנתמלאה כל הבית כולה אור" (סוטה יג, א (וראה שם יב, א).

(* וי"ג כן (ראה דק"ס שם).

שלמעלה משם ותואר⁸⁰, ו"תצוה" הוא (גם) מלשון צוותא וחיבור⁸¹, היינו הצוותא והחיבור של בני" (המצווים) עם עצמיותו של משה, המקשרת את ישראל עם עצמות א"ס (המדבר אל ה"ואתה")⁸² –

וזהו התוכן הפנימי של ז' אדר, שביום זה נעשית תכלית השלימות של לידת משה והתגלותו לכל בני"י, למעלה משם וגילוי, באופן של "ואתה תצוה".

(משיחות ש"פ תצוה (ח' אדר), ש"פ תשא (שושן פורים קטן) – תשכ"ז)

יא. ולפ"ז מובן הרמז והשייכות של עניני ז' אדר לפ' "ואתה תצוה"^{79*}: אכן בגלוי לא נכתב שמו של משה בפרשה, כיון שענינו של ז' אדר כמו שהוא בא בגילוי הוא ענין של יום תענית – הסתלקות.

אבל לאידך, בפנימיות, מה ששמו של משה לא נכתב הוא מפני הארת עצמיותו של משה שהיא למעלה משם (וגילוי), ודבר זה בא לידי ביטוי בשם הפרשה "ואתה תצוה": הלשון "ואתה" מורה על עצמיות

הנהגת כ"ק אדמו"ר מהר"ש בז' באדר בעברו לפני התיבה לאחר פטירת אמו, ולאח"ז – בהסתלקות אביו כ"ק אדמו"ר הצ"צ) לא היו אומרים תחנון בשבעה באדר, כי באתפשטותא דמשה – (נשיא) בכל דרא ודרא (ת"ז תס"ט) – מאיר בחי' משה בלי הסתרים וא"כ בהם נמצאת בגילוי שלימות הלידה דבחי' משה.

*79) ראה גם בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 204 ואילך. וראה לקו"ש חכ"א הנ"ל הערה 2.

(80) ראה ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט פ"א (סה"מ קונטרסים – ח"א ע' מה). וראה גם כלי יקר ריש פרשתנו "לכך נאמר ואתה תצוה שני נוכחיות לומר ואתה כו".

(81) תו"א פרשתנו פב, א. מאור עינים פרשתנו.

(82) ד"ה זאת תורת הבית שם. וראה אוה"ת פרשתנו ע' א'תקנא.

